

VAI TRÒ CỦA TÀI CHÍNH KHÍ HẬU VÀ HÀM Ý CHO VIỆT NAM

PHẠM VŨ THÁI TRÀ

Biến đổi khí hậu đang trở thành một thách thức đáng kể đối với sự phát triển bền vững của toàn cầu. Việt Nam nằm trong nhóm những quốc gia chịu ảnh hưởng nặng nề nhất bởi biến đổi khí hậu và các tác động này ngày càng có xu hướng gia tăng trong những năm gần đây. Để ứng phó với biến đổi khí hậu, một trong những giải pháp quan trọng hiện nay là cần huy động hiệu quả các nguồn lực tài chính (còn gọi là tài chính khí hậu). Tài chính khí hậu được coi là một cơ chế quan trọng để hỗ trợ các quốc gia đang phát triển như Việt Nam trong nỗ lực giảm thiểu và thích ứng với biến đổi khí hậu, thúc đẩy phát triển bền vững. Bài viết trao đổi về tài chính khí hậu, từ đó đưa ra một số hàm ý cho Việt Nam.

Từ khóa: Tài chính khí hậu, biến đổi khí hậu, nguồn lực tài chính

ROLE OF CLIMATE FINANCE AND IMPLICATIONS FOR VIETNAM

Pham Vu Thai Tra

Today, climate change has become a significant challenge to global sustainable development. Vietnam is among the countries most severely affected by climate change, with its impacts increasingly intensifying in recent years. To address climate change, one of the key solutions is the effective mobilization of financial resources, also known as climate finance. Climate finance is considered a crucial mechanism to support developing countries like Vietnam in their efforts to mitigate and adapt to climate change, promoting sustainable development. This article discusses climate finance and provides implications for Vietnam.

Keywords: Climate finance, climate change, financial resources

Ngày nhận bài: 12/9/2024

Ngày hoàn thiện biên tập: 19/9/2024

Ngày duyệt đăng: 26/9/2024

Đặt vấn đề

Biến đổi khí hậu đã và đang gây ra những tác động tiêu cực tới hầu hết các quốc gia trên thế giới. Việc tăng cường nguồn tài chính phân bổ cho các sáng kiến liên quan đến khí hậu là chiến lược hiệu quả nhất để giảm thiểu các mối nguy hiểm do biến đổi khí hậu gây ra, từ đó thúc đẩy sự tiến bộ của phát triển bền vững (Masud và cộng sự, 2023). Điều này có ý nghĩa quan trọng đối với các quốc gia đang phát triển do bị ảnh hưởng nặng nề bởi các hiện tượng thời tiết cực đoan, nước biển dâng và gián đoạn hệ sinh thái và sinh kế.

Tài chính khí hậu là việc huy động hiệu quả các

nguồn lực tài chính để ứng phó với biến đổi khí hậu. Trong những năm gần đây, tài chính khí hậu toàn cầu có xu hướng tăng trưởng không ngừng, đặc biệt là trong giai đoạn 2021 - 2022, đạt mức 1.265 nghìn tỷ USD, gần gấp đôi so với giai đoạn 2019 - 2020. Ước tính, nhu cầu tài chính khí hậu toàn cầu lũy kế đến năm 2050 là khoảng 266 nghìn tỷ USD (Buchner, B. và các cộng sự, 2023) mới có thể đủ khả năng giúp giảm nhẹ và phòng ngừa những hậu quả tồi tệ nhất của biến đổi khí hậu. Nếu càng trì hoãn việc đáp ứng nhu cầu đầu tư cho tài chính khí hậu, chi phí khắc phục thiệt hại do biến đổi khí hậu sẽ càng tăng cao. Tại Hội nghị lần thứ 15 và 16 (COP 15 và COP 16) trong khuôn khổ Công ước khung của Liên hợp quốc về Biến đổi khí hậu (UNFCCC), các quốc gia phát triển cam kết tài trợ 100 tỷ USD mỗi năm để giúp các nước đang phát triển thực hiện những hoạt động thích ứng với biến đổi khí hậu cần thiết.

Việt Nam là một trong những quốc gia có nguy cơ cao nhất về thảm họa liên quan đến khí hậu, xếp thứ một trong số các quốc gia bị ảnh hưởng nhiều nhất bởi các hiện tượng thời tiết cực đoan. Với nhận thức sâu sắc về những trở ngại này, Việt Nam đã triển khai mạnh mẽ những chính sách, đường lối, định hướng về biến đổi khí hậu. Trong đó, có thể kể đến như: Nghị quyết số 24-NQ/TW ngày 03/6/2013 của Ban Chấp hành Trung ương Đảng về chủ động ứng phó với biến đổi khí hậu, tăng cường quản lý tài nguyên và bảo vệ môi trường; Nghị quyết số 55-NQ/TW ngày 11/02/2020 của Bộ Chính trị về định hướng Chiến lược phát triển năng lượng quốc gia của Việt Nam đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2045... Bên cạnh đó, các chiến lược liên quan đến biến đổi khí hậu bao

gồm: Chiến lược quốc gia về biến đổi khí hậu, Chiến lược tăng trưởng xanh và Chiến lược phát triển năng lượng tái tạo đến năm 2030, tầm nhìn đến năm 2050; Luật Bảo vệ môi trường năm 2020...

Tổng quan về tài chính khí hậu

Khái niệm về tài chính khí hậu

Theo Haites (2013), tài chính khí hậu là khoản đầu tư bổ sung cần thiết cho việc giảm nhẹ và thích ứng với biến đổi khí hậu. Theo UNFCCC (2014), tài chính khí hậu có thể được hiểu là nguồn tài chính địa phương, quốc gia hoặc xuyên quốc gia được huy động từ nguồn công cộng, tư nhân và các nguồn thay thế nhằm hỗ trợ các hoạt động giảm nhẹ và thích ứng để đối phó với biến đổi khí hậu. Ở một góc độ hẹp hơn, tài chính khí hậu thường được hiểu là dòng chảy tài chính từ các quốc gia phát triển sang các quốc gia đang phát triển nhằm đối phó với biến đổi khí hậu.

Như vậy, tài chính khí hậu là việc huy động hiệu quả các nguồn lực tài chính để ứng phó với biến đổi khí hậu. Tài chính khí hậu là công cụ quan trọng giúp các quốc gia đối phó với những tác động bất lợi của biến đổi khí hậu bằng cách cung cấp nguồn tài chính cho các biện pháp thích ứng, các dự án năng lượng tái tạo và các sáng kiến phát triển bền vững.

Đặc điểm của tài chính khí hậu

Theo Flachsland, Marschinski và Edenhofer (2009), để cung cấp tài chính khí hậu, có thể sử dụng các công cụ dựa trên thị trường, đặc biệt là việc mua bán phát thải quốc tế (IET) ở cấp độ Chính phủ (bao gồm cả việc phân bổ miễn phí cho các chính phủ) hoặc cấp độ công ty (mua bán phát thải quốc tế ở cấp độ công ty có thể xuất hiện khi các quốc gia đang phát triển áp dụng các hệ thống mua bán phát thải nội địa, như hệ thống mua bán phát thải của EU).

Theo Buchner và cộng sự (2013), tài chính khí hậu có thể được cung cấp bằng các phương pháp tiếp cận phi thị trường dựa trên chuyển giao trực tiếp cho Chính phủ tiếp nhận hoặc khu vực tư nhân. Chúng có thể được thực hiện theo nhiều cách khác nhau, bao gồm hỗ trợ ngân sách công, trợ cấp cho các dự án cụ thể, chẳng hạn như cơ chế giá ưu đãi hoặc các thành phần trợ cấp trong hợp đồng vay; trong khuôn khổ ODA hiện có hoặc trong quan hệ đối tác công tư.

Theo Bùi Huy Trung, Tô Thùy Dương (2023), tài chính khí hậu có thể được phân chia thành 02 loại chính: Tài chính nhằm mục tiêu giảm nhẹ hậu quả của biến đổi khí hậu (mitigation finance) và tài chính thích ứng với biến đổi khí hậu (adaption finance). Các công

cụ chính cho tài chính khí hậu bao gồm công cụ nợ (dự án vay vốn theo lãi suất thị trường), cho vay ưu đãi, các khoản tài trợ trực tiếp thông qua bảng cân đối của doanh nghiệp, các khoản trợ cấp, vốn góp cấp dự án và các nguồn vốn khác (OECD, 2023).

Vai trò của tài chính khí hậu

Tài chính khí hậu có vai trò hết sức quan trọng đối với mục tiêu ứng phó với biến đổi khí hậu của các quốc gia, cụ thể:

- Có thể hỗ trợ chuyển đổi nền kinh tế tuyến tính sang nền kinh tế tuần hoàn, nền kinh tế xanh, thúc đẩy phát triển kinh tế bền vững.

- Giúp các quốc gia có đủ nguồn lực tài chính để ứng phó tác động của các hiện tượng thời tiết cực đoan, xây dựng các hệ thống cảnh báo sớm, cứu trợ, phục hồi các dịch vụ, cơ sở hạ tầng thiết yếu, hỗ trợ các nhóm dễ bị tổn thương chịu tác động từ biến đổi khí hậu.

- Hỗ trợ giảm phát thải khí nhà kính và thúc đẩy phát triển bền vững tại các thị trường mới nổi, nơi nhu cầu năng lượng và tốc độ tăng trưởng kinh tế đang gia tăng nhanh chóng (Khan và cộng sự, 2020). Để bảo đảm tiến độ thực hiện các cam kết về khí hậu, các nước đang phát triển cần nguồn tài chính khí hậu để đầu tư vào việc giảm phát thải khí nhà kính.

- Cung cấp nguồn lực cần thiết để đầu tư vào nghiên cứu, thử nghiệm, thực hiện các dự án năng lượng tái tạo và công nghệ sạch.

- Không chỉ là công cụ tài chính, mà còn là động lực thúc đẩy phát triển kinh tế và xã hội toàn diện. Sự hỗ trợ về tài chính giúp chuyển đổi sang năng lượng tái tạo và công nghệ sạch thông qua các dự án bảo vệ môi trường, từ đó tạo ra cơ hội việc làm mới và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế bền vững.

- Đóng vai trò quan trọng trong việc thu hút đầu tư quốc tế vào các dự án khí hậu tại các thị trường mới nổi. Điều này giúp các thị trường mới nổi tiếp cận công nghệ và kinh nghiệm quản lý tiên tiến, nâng cao hiệu quả và tính bền vững của các dự án khí hậu.

- Góp phần thúc đẩy thị trường tài chính phát triển. Các công cụ tài chính như trái phiếu xanh và quỹ đầu tư bền vững không chỉ tăng cường nguồn lực tài chính mà còn mang lại kiến thức và công nghệ tiên tiến từ các quốc gia phát triển.

- Tạo ra cơ hội hợp tác giữa các quốc gia, các quỹ tài chính, tổ chức quốc tế và khu vực tư nhân; thúc đẩy hợp tác và đoàn kết quốc tế trong giải quyết các vấn đề mang tính toàn cầu. Sự hợp tác quốc tế này giúp các quốc gia học hỏi lẫn nhau và triển khai các biện pháp hiệu quả hơn.

BẢNG 1: MỘT SỐ CHÍNH SÁCH TÀI CHÍNH KHÍ HẬU PHỔ BIẾN TRÊN THẾ GIỚI

Chính sách	Ý nghĩa
Cho vay các đối tượng mục tiêu	Yêu cầu các ngân hàng dành một phần tín dụng để cho vay một số lĩnh vực ưu tiên nhất định như nông nghiệp hoặc năng lượng sạch.
Trái phiếu xanh	Trái phiếu phát hành để tài trợ cho các dự án có tác động tích cực tới môi trường và khí hậu.
Bảo lãnh cho vay	Chính phủ cam kết bảo lãnh cho vay trong trường hợp người vay không trả được nợ do tác động của biến đổi khí hậu.
Bảo hiểm chỉ số thời tiết	Bảo hiểm cung cấp thanh toán dựa trên điều kiện thời tiết đo lường được liên quan đến thiệt hại trong sản xuất nông nghiệp, ví dụ như hạn hán.
Các ưu đãi về thuế	Cho phép người nộp thuế khấu trừ thuế mà họ phải nộp để đổi lại các khoản đầu tư mới vào các dự án có tác động tích cực đến khí hậu.
Giá mua ưu đãi cho các dự án năng lượng tái tạo	Cung cấp một mức giá cố định cho tổng điện năng tiêu thụ mỗi kWh hoặc một phụ phí cố định trên giá bán lẻ điện năng cho các dự án năng lượng tái tạo.
Các ngân hàng phát triển của quốc gia (NDBs)	Chính phủ hậu thuẫn, tài trợ hoặc hỗ trợ các tổ chức tài chính có nhiệm vụ chính sách cụ thể để thúc đẩy phát triển carbon thấp trong một quốc gia.
Quỹ khí hậu quốc gia	Quỹ được thiết lập bởi chính phủ để huy động, phân phối và quản lý tài chính đối phó với biến đổi khí hậu.
Công bố thông tin	Yêu cầu các doanh nghiệp công bố báo cáo liên quan đến môi trường và biến đổi khí hậu.

Nguồn: Bùi Huy Trung, Tô Thùy Dương (2024)

Hàm ý cho Việt Nam

Giống như nhiều quốc gia đang phát triển khác, Việt Nam đang phải đối mặt với thách thức thiếu nguồn tài chính để giải quyết vấn đề biến đổi khí hậu. Theo ước tính của Chương trình Phát triển Liên hợp quốc (UNDP), Việt Nam chỉ có thể chi trả được 30% chi phí cho các hoạt động thích ứng với biến đổi khí hậu, đòi hỏi phải huy động nguồn tài chính bổ sung cho các hoạt động này. Ước tính nếu hướng tới phương án chi 1,5%/tổng GDP cho các hoạt động tài trợ cho hoạt động thích ứng từ quốc tế thì Việt Nam vẫn cần huy động thêm 3,5 tỷ USD mỗi năm, 35 tỷ USD trong giai đoạn 2021-2030. Trong bối cảnh đó, để thu hút và quản lý hiệu quả tài chính khí hậu trong giai đoạn tới, Việt Nam cần chú ý một số vấn đề như sau:

- Hoàn thiện quy định pháp lý cho thị trường tài chính khí hậu nhằm tạo cơ sở pháp lý thu hút các nhà đầu tư và nhà tài chính. Theo các chuyên gia tài chính, việc xây dựng khung pháp lý không cần quá cầu toàn, mà có thể theo lộ trình, phù hợp với tình hình kinh tế - xã hội và biến đổi khí hậu.

- Nghiên cứu thành lập quỹ khí hậu quốc gia là quỹ được thiết lập bởi Chính phủ nhằm huy động, phân phối và quản lý tài chính để đối phó với biến đổi khí hậu. Quỹ khí hậu quốc gia đóng vai trò điều phối và hỗ trợ tài chính cho các sáng kiến và chương trình liên quan đến khí hậu, giúp đảm bảo nguồn lực tài chính được sử dụng hiệu quả và tập trung vào các mục tiêu

chiến lược của quốc gia.

- Nâng cao “năng lực khí hậu” thông qua việc xây dựng năng lực xanh của hệ thống tài chính. Không chỉ hệ thống cấp tín dụng, tài trợ cho khí hậu còn cần phải phát triển các nguyên tắc, tiêu chí xanh trên thị trường vốn. Các công cụ như trái phiếu xanh và bảo hiểm rủi ro khí hậu, đã được áp dụng thành công tại nhiều quốc gia, có thể được phát triển để huy động vốn từ khu vực này.

- Áp dụng giải pháp “tài chính hỗn hợp”, tức là sự kết hợp của vốn ưu đãi và thương mại, từ đó kỳ vọng làm giảm tổng chi phí giao dịch, giúp cân bằng giữa rủi ro và

lợi nhuận của dự án. Cần thu hút sự tham gia đầu tư của khu vực tư nhân vào các hoạt động ứng phó với biến đổi khí hậu, đồng thời, tăng cường huy động nguồn lực tài chính từ hỗ trợ của tổ chức và nhà đầu tư quốc tế.

- Tăng cường quản lý và sử dụng nguồn lực tài chính khí hậu một cách công khai, minh bạch, hiệu quả trong khu vực công bằng cách xác định rõ các ngành, lĩnh vực và khu vực ưu tiên để phân bổ nguồn lực một cách hợp lý. Nghiên cứu và áp dụng chính sách công bố thông tin nhằm tăng cường tính minh bạch, hiệu quả và trách nhiệm giải trình trong việc huy động, sử dụng các nguồn tài chính khí hậu.

Tài liệu tham khảo:

1. Ban Chấp hành Trung ương Đảng (2013), Nghị quyết số 24-NQ/TW ngày 03/6/2013 về chủ động ứng phó với biến đổi khí hậu, tăng cường quản lý tài nguyên và bảo vệ môi trường;
2. Bùi Huy Trung, Tô Thùy Dương (2024), Kinh nghiệm thực thi chính sách tài chính khí hậu trên thế giới và một số khuyến nghị cho Việt Nam, Tạp chí Ngân hàng;
3. Như Ý (2023), Tài chính khí hậu - chìa khóa cho những cam kết về môi trường. Báo Đại biểu nhân dân. <https://daibieunhandan.vn/tai-chinh-khi-hau-chia-khoa-cho-nhung-cam-ket-ve-moi-truong-post344061.html>.

Thông tin tác giả:

Phạm Vũ Thái Trà

Trường Đại học Hải Phòng

Email: Pvthaitra@gmail.com